

Costel Pîrnău

Limita este cerul

Despre victoria asupra imposibilului

Prefață de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Testimoniul unui erou modern

Ne uităm de foarte multe ori cu admirație la tablouri celebre, la fotografii sau la reconstituiri video ale unor personaje istorice care au marcat destinul omenirii în secole trecute. Cu cât este mai îndepărtată epoca în care au acționat respectivii, cu atât fascinația noastră crește cumva invers proporțional cu datele certe la care avem acces. Foarte rar ni se întâmplă să acceptăm că între vecinii noștri de palier istoric, între contemporanii noștri direcți, există oameni care schimbă multe lucruri în această lume.

A scrie despre câteva figuri incontornabile ale filozofiei politice, ale literaturii, despre evenimente inactuale ale psihanalizei, a face acest lucru cu un aparat științific nu sunt întreprinderi care să te ajute să identifici între cei pe care-i întâlnești în viața de zi cu zi potențialul rezonant peste secole.

Am citit și am ascultat câte ceva din ce a scris și a spus Costel Pîrnău, am vorbit doar câteva ore cu el, cu toate astea am știut de la prima întâlnire că structura sa umană va modela viziunea asupra lumii a semenilor noștri la fel de mult ca oricare dintre eroii trecutului,

pe care, admirativ, îi evocă în *Limita este cerul*: „există câteva figuri istorice care m-au fascinat și continuă să mă fascineze: Napoleon, Alexandru cel Mare și Mihai Viteazul. I-am adăugat recent pe această listă pe Alexandru Ioan Cuza și pe Majestatea Sa Regele Mihai.“

Continuă să-l fascineze pentru că, intelectual, C. Pîrnău este o întruchipare a conservatorismului, iar, psihologic, este un apologet al dragostei.

Scriind acest text plasat drept introducere la volumul cu accente confesive al lui Costel Pîrnău, am ales câteva domenii în care influența atitudinii sale față de viață ne poate inspira: conservatorismul, frumusețea, răbdarea, dragostea.

1. Conservatorismul

Prima mea lectură a cărții *Limita este cerul. Despre victoria asupra imposibilului* a fost marcată de întâlnirile cu versetul biblic și cu spiritul care armonizează povestea din textele fondatoare ale creștinismului cu viața de azi, viața noastră simplă și deseori lipsită de amplitudine culturală. Și nu a fost o întâlnire confortabilă pentru că experiențele occidentale atrofiază atenția pentru acest tip de cunoaștere pe care cred că o putem plasa în arealul conservatorismului autentic. Prin *Limita este cerul*, am ajuns să înțeleg că informația cu care suntem îmbibați de ceva decenii nu ține de conservatorism, ci este de fapt o amalgamare modernă, uneori doctă, de ideologii și de

„isme“ din ce în ce mai înstrăinate de sursa lor primară. Conservatorismul pe care-l practică și-l trăiește autorul cărții este o invitație de a privi lumea printr-o lentilă mai amplă și mult mai directă, mai aproape de valori, descinzând dintr-o ontologie clară, frumoasă și plăcută, pentru că acumulările i-au conferit o plajă largă de sensuri pentru ceea ce trăim: „În călătoriile mele prin țară, străinătate – scrie eseistul –, ținând prelegeri, speech-uri motivaționale, workshop-uri, predici, în diverse medii sociale, am văzut și am auzit multe.“

Iar Costel Pîrnău este ghidul capabil să ofere profunzime și formulare accesibilă unui public larg, fiind cufundat în frazarea biblică, în tradiția creștină a analizei biblice. El face sintetiza între actul de cultură (de care e nevoie pentru a te instrui unde să mergi în întinderea versetelor sacre) și actul trăirii ciceroniene (*in acu sum*). Conservatorismul practicat de Costel Pîrnău este mai mult decât un proiect foarte personal, este o sursă de soluții pentru nemulțumirile culturii, fie că este vorba despre o absolutizare a dogmei sau de distorsionarea cu baze științifice a lumii de către grupuri academice.

„Adevărul biblic – scrie autorul – nu reprezintă un set dogmatic de noțiuni abstracte, ci însuși Isus Hristos. Pilat a avut privilegiul să vadă, să atingă acest universal și măreț adevăr cosmic întrupat.“

Apărarea tradiției este înainte de orice o dispoziție, un tip de plasament în relație cu chestiuni deloc îndepărtate, abstracte, improbabile. Pentru memorialistul cu aprehensiuni eseistice, mesajul este direct: păstrează tot ce lumea asta a avut mai bun și chestionează tentațiile de progres, îl respinge dacă nu se cuplează direct cu binele, cu adevărul și cu frumusețea trecutului: „În urmă cu aproximativ trei mii de ani, înțeleptul Solomon a spus: «Ce a fost va mai fi și ce s-a făcut se va mai face; nu este nimic nou sub soare.» (Eclesiastul 1:9) Cred că important e ca tot ce a fost și ce este, cunoștințele nou obținute și cele vechi, să fie puse împreună, iar noi să facem asocieri pentru a descoperi alte lucruri, răspunsuri la dileme, în vederea dezvoltării, dobândirii de înțelegeri mai rafinate, spre binele nostru și al omenirii.“

Costel Pîrnău ne învață că un conservator este în primul rând un iubitor, asemenea Sfântului Augustin (din *Confesiuni*, în general, dar cu precădere din *Despre Facerea Lumii și despre Timp*, Editura Cartex, 2022), un om înzestrat să vadă binele chiar și în cel mai rău scenariu, iar schimbarea de atitudine pe care el o propune este extirparea a ce e mai rău în prezent, dar numai după ce vom fi căutat să descompunem acel element, trăindu-l integral.

Civilizațiile occidentale în general, dar mai ales elitele educate de astăzi fie sunt jenate să-și manifeste credința religioasă, fie și-au asumat programatic

lipsirea de aceasta și sunt victimele unei „culturi a repudierii“, în formularea lui Roger Scruton. (*Conservatism: An Invitation to the Great Tradition*, All Points Books, 2017) Plasarea în contra acestei direcții, refuzul de a alunga ideea de sacru din propria viață și încercarea de a o propaga și în cea publică reflectă stilul de viață liberă de constrângeri pe care o trăiește Costel Pîrnău și pe care ne-o prezintă ca opțiune de salvare a lumii și a fiecăruia dintre noi. Mai mult chiar, absența divinității poate îmbolnăvi iremediabil lumea. Costel Pîrnău afirmă fără emfază, dar și fără dubii: „Dumnezeu este esența universală a gândirii. Noi suntem plăsmuiți din esența Lui. Din această esență rezultă faptul că relația noastră cu El este prin intermediul conștiinței noastre, al gândirii. Când am părăsit această esență, nu mai suntem conectați cu divinitatea, rămâne gândirea umană pură. Iar această gândire, în afara spațiului divin, germinează monștri filozofici care apoi sunt puși în practică, producând: gulaguri, lagăre de concentrare, Auschwitz, Bărăgan, Canalul Dunăre-Marea Neagră, temnițele de la Pitești sau Sighet etc. “

2. Frumusețea

Mai mult decât orice alt lucru, Costel Pîrnău ne obișnuiește cu ideea de a iubi și de a căuta Frumusețea. Deși intenția auctorială, atâta cât ne este accesibilă, nu este de a ține un seminar de estetică, *Limita este cerul*

pune cititorul într-o dispoziție de antrenare a impulsului estetic. Convingerea cu care eseistul pledează pentru ideea vieții trăite frumos îl apropie de diagnosticul lui Roger Scruton: „Frumusețea dispare din lume“, scrie Scruton, „pentru că trăim ca și cum nu ar conta“. (*Why Beauty Matters*, film documentar britanic din 2009, regizat de Louise Lockwood, scris și prezentat de Roger Scruton) E adevărat că mai bine de două milenii, Frumusețea a guvernat simbolic artele și viețile noastre, însă, undeva în secolul XX, probabil s-a rupt ceva, iar Frumusețea pare că și-a pierdut însemnătatea, poate chiar și sensul. Costel Pîrnău nu încearcă să descifreze cauzele acestei mutații globale, nu răspunde într-un text filozofic la dubitația dacă Frumusețea va mântui sau nu lumea. De altfel, el privește cu ochi lucid întreaga triadă valorică lăsată moștenire de greci, și observă că și Adevărul umblă cu capul spart, iar Binele a căzut în ridicol. Totuși, Frumusețea – naturală și artistică – vine din relația specială dintre Creator/creator și receptor. Jocul acesta este cel pe care și-l asumă memorialistul care construiește un întreg eșafodaj psihologic pentru resurecția umanului spunând că, atunci când nu smințește, Frumusețea alină suferința, adică ființa.

„Poate că este mai de dorit decât un caracter nobil în care să sălășluiască o firimitură din sacralitatea dumnezeiască, pentru a fi mai buni, mai umili, mai calzi, mai umani, unul funcționând mai mult pe

instinctul de supraviețuire, lăsând sufletul omului gol, sărac spiritual, moral, civic, centrat, parcă, pe sine și ghidat numai după nevoile bazale de hrană, sex, putere și bani. Și ratăm frumusețea uitată a lumii, care este, după cum afirma Horia-Roman Patapievici: bunătatea, curățenia, decența, farmecul frumuseții sufletești cu care ne raportăm la celălalt. Sau cum spunea Cehov: la om totul trebuie să fie frumos, ochii, privirea, felul în care se îmbracă, vorbirea. Toți ne putem spori frumusețea noastră interioară atunci când o exprimăm, când dăm voie, fără teamă, să fim expresia sufletului nostru.“

Dacă vedem în jur mai degrabă urâțenie decât frumusețe înseamnă că este ceva urât și în interiorul nostru. Milă se cuvine purtătorilor și purtătoarelor de Frumusețe, adevăr, bine, chiar dacă aceștia/acestea au parte, adesea, de răutate din partea semenilor. Existența Frumuseții poate fi o garanție că lucrurile au sens, adică Adevărul răzbate, iar Binele nu e zadarnic.

În sfârșit, prin apelul la versetul biblic și prin propria experiență-limită, Costel Pîrnău ne așază în fața unui film care derulează nu o existență modelată de Frumusețe, ci una din care poți pricepe că existența noastră e influențată major de eșecul de a aprecia Frumusețea. Ne dăm seama că această dorință de Frumusețe nu este circumstanțială, nu poate fi explicată doar prin locurile în care ai fost sau prin lucrurile care îți plac, că Frumusețea nu este doar „în ochiul

privitorului“. De la eseist știm că Frumusețea este mai degrabă încorporată în noi și în cosmos, că am fost creați să auzim acest cântec al ordinului divin, că Dumnezeu își manifestă prezența în gesturile de politețe și de curaj.

„În momentul în care vedem că eșecul ne cuprinde în mrejele sale, să privim spre Creatorul nostru desăvârșit. Dacă acceptăm căderea, eșecul, ca fiind rezultatul final, atunci, noi înșine ne etichetăm ca niște ratați. Aveți curaj! «Dar îndrăzniți» (Ioan 16:33), a spus Isus, nu vă fie teamă de cădere, de eșec, de dezamăgire, de suferință, trebuie să ne asumăm riscuri. Riscul cel mai mare în viață este riscul de a nu risca nimic. Un om care nu-și asumă riscuri, riscuri calculate, nu are nimic, nu face nimic. Poate că astfel evită să experimenteze suferința, dar pierde șansa de a cunoaște, de a se cunoaște pe sine, de a se dezvolta, de a se schimba, de a simți, de a iubi, de a trăi. El este practic un spectator al vieții, nu un jucător.“

Costel Pîrnău ne spune că nu putem trăi fără Frumusețe și o face din afecțiune pentru uman, arătându-ne travaliul lui de o viață de a ajuta lumea să vadă dincolo de aparența estropiatului și să aprecieze Frumusețea celui care a trăit câteva vieți într-una singură. Puține lucruri din viața noastră creștină ne pot întări într-atât credința și ne pot liniști îndoielile precum încrederea nicicând dojenitoare sau agresivă a acestui erou modern.

3. Răbdarea

Într-o epocă a furiei și a schimbării, necesitatea acesteia din urmă cere să se ia în considerare modul în care se produce o astfel de schimbare și cât de repede. Am învățat de la Costel Pîrnău că un om cu valori clarificate în situații de viață la granița spre moarte înțelege că schimbarea este parte din povestea acestei specii, dar tot schimbarea necesită stabilitate. Conseruatorul susține progresul, dar o astfel de mișcare trebuie ghidată de prudență. Progresul de dragul progresului este greșit. Progresul necesită răbdare. El scrie la începutul capitolului „Mă voi face depărtare, ca să-ți încap în ochi“, titlu reluând un vers al lui Nichita Stănescu: „De multe ori dorim cu ardoare să înțelegem lumea în care trăim, ce ni se întâmplă și de ce ni se întâmplă evenimente nefericite. Să primim răspunsuri pertinente la toate frământările, la gândurile noastre. Să descifrăm misterele universului, tainele minții celui de lângă noi. Tot în romanul lui Marin Preda, care este o frescă a României comuniste, *Cel mai iubit dintre pământeni*, căpitanul lagărului îl țintuiește cu privirea pe condamnatul Petrini, apoi se întrebă: «Ce-o fi mă în capul ăsta al tău, ah?». Noi trăim cu impresia că ne-ar fi mai ușor să răbdăm suferința, să depășim cu brio toate obstacolele care se ivesc în calea vieții, dacă... Este o iluzie, o cutie a Pandorei nedeschisă. Odată deschisă, un răspuns generează o întrebare, fiecare întrebare o altă întrebare... Cel mai indicat ar fi

să începem să ne cunoaștem pe noi înșine, să știm cine suntem, cum suntem, ce valori și principii de viață avem. De unde venim și încotro ne îndreptăm, care ne este destinația finală? Care este rolul nostru terestru? Apoi, dacă este necesar, să ne preocupe și «ce o fi mă în capul ăsta al tău?». Însă cunoașterea nu devine putere transformatoare până ce nu este aplicată.“

Așadar, transformarea înseamnă întâi de toate cunoaștere, iar dorința de a schimba este legitimă atâta vreme cât înțelegem că lucrarea de distrugere este rapidă și ușoară în vreme ce lucrarea de creație e lentă, laborioasă și întotdeauna sinusoidală.

Pentru a construi ceva cu noi înșine și pentru a o face bine e nevoie de o încetinire. Reflecția pacientului Costel și luarea în considerare a opiniilor, conceptelor și perspectivelor alternative necesită recunoașterea faptului că timpul nu este pierdut, ci mai degrabă ești modelat de acest proces lent. Cu alte cuvinte, cele ale poetului american contemporan Wendell Berry: „Ask the questions that have no answers. / Invest in the millennium. Plant sequoias.“ [Puneți întrebările care nu au răspuns. / Investiți în mileniu. Plantați sequoia.] (*Manifesto: The Mad Farmer Liberation Front*)

Fără îndoială că trăim în ceea ce unii ar putea descrie ca o epocă a furiei. Atât cultural, cât și în microuniversul familiei, impulsul este spre exprimarea resentimentelor mai întâi și căutarea soluțiilor

numai după ce furia s-a domolit. Costel ne arată în cartea lui și în viața lui dincolo de literatura memorialistică pe care o scrie că un spirit răbdător vorbește despre climatul actual, sugerând că drumul de urmat este înțelegerea trecutului. Furia și resentimentele pot crea revoluții, dar nu pot susține un ecosistem emoțional pe termen mediu. Costel – cel fără de speranțe, fără de viitor din perspectiva societății românești – ne învață că răbdarea găsește calea spre ieșirea din camera umbrelor.

4. Dragostea

Costel Pîrnău nu este ceea ce în mod convențional numim scriitor. Desigur, formația sa de psiholog, preocupările și lecturile teologice, interesul pentru istorie, dar mai ales înclinația sa spre reflecție sunt datele și abilitățile de care se slujește pentru a scrie convingător. Iar varietățile de dragoste cu care ne deprinde autorul sunt atât de expresiv explicate încât pagini întregi sunt proze psihologice. De fapt, literatura contemporană, influențată de confesiv, este ajutorul de care avea nevoie eseistul pentru a forța adesea o resuscitare a atenției cititorului față de sine însuși, față de aproapele său sau față de divinitate. Prin „resuscitare“ nu căutăm o metaforă medicală inspirată din viața cu încercări de sănătate ale eroului cărții, ci descriem o relație existențială între individ și potențialul său de umanitate superioară, divină dacă e să

utilizăm jocul pe care ni-l oferă eseistul. Așadar cunoașterea de sine este esențială la fel cum raportarea la celălalt nu poate lipsi dintr-o armonie a umanului:

„Una dintre cele mai mărețe științe din lume este arta cunoașteri de sine. Investim aproape toată energia noastră pentru a învăța cum să atingem succesul, puterea, să acumulăm resurse materiale, faimă, și nu mai păstrăm deloc energie pentru a învăța să ne cunoaștem pe noi înșine. A-ți cunoaște sinele înseamnă și fii tu însuși. [...]

Prin celălalt ni se oferă privilegiul să ne vedem pe noi. De multe ori ne facem cu de la sine putere conștiință pentru celălalt. Știm ce este mai bine pentru el mai mult decât persoana în cauză. În felul acesta se nasc antipatii, tensiuni, dispare dragostea, iertarea, se destramă relații, societăți, parteneriate de afaceri, cu pagube incomensurabile. De ce? Pentru că nu putem, ori nu ne gândim să ieșim din noi, dincolo de noi prin intermediul empatiei, al compasiunii, proiectându-ne în interiorul celeilalte realități, adică «umblând în papucii celuiilalt», înțelegând mai bine ce s-a întâmplat, cum s-a întâmplat, ce este de făcut sau ce se mai poate face.“

Așadar, Costel Pîrnău ne arată că suntem ființe născute din iubire și trăim veritabil doar grație relației noastre de dragoste cu alte entități abstracte sau concrete. Ne iubim familia pentru că membrii ei sunt, într-un anumit sens, reflectarea noastră și a ceea ce

iubim. Ne iubim semenii, iar acest lucru este firesc și nu stimulat de vreo constrângere (fie ea de apartenență la un grup religios sau la o categorie socio-profesională), pentru că trăim odată cu aceștia un sentiment de apartenență la o condiție ființială. Dragostea atașează, în viziunea lui Costel Pîrnău, umanitatea de obiecte, de natură, de cultura locală și de cea globală, de ordinea creată pentru că acest spațiu este casa noastră comună.

Discursului apocalipsei dragostei în toate formele sale curate i se opune invitația de a privi lucrurile fără cosmetizări, de a ne accepta diferențele de viziune, de gândire și de acțiune începând cu acceptarea ideii de greșală. Oamenii sunt pentru eseist nu doar indivizi dotați cu raționament și emoție, ci scopuri în sine ale Tatălui nostru. Dumnezeu se manifestă și se împlinește prin creațiile Sale.

Trebuie să recunoaștem că nu este greu să scrii cuvinte de apreciere despre cineva a cărui capacitate de a trece peste dificultăți insurmontabile este eroică. Scena tramvaiului care-i secționează picioarele și o mână, scenă evocată prin amintirile directe și indirecte ale eroului, tentația suicidului prinsă în fluxul gândirii omului care are de înfruntat și tratamentul debilitant cu interferon pentru hepatita C sunt pasaje de virtuozitate literară, iar emoția memorării și retrăirii e atât de puternică încât cuvintele dor fizic și destabilizează psihicul oricărui cititor. Iar amintirile

cumplitelor zile și nopți din Casa de Copii nr. 2 din Dorohoi nu sunt doar aduceri-aminte care tulbură, ci sunt lecții despre acceptarea suferinței, despre iertarea abuzatorului. Este memorabilă reîntâlnirea într-o gară cu unul dintre cei care trăiau plăcerea torturării copiilor din orfelinat, reîntâlnire care inundă ființa victimei de compasiune pentru cel care „este un produs al mediului dur, ostil, care i-a format personalitatea, printr-o inversare valorică nenaturală în care singura modalitate prin care credea că își poate găsi un sens în viață era: să fii dur, mereu în gardă, altminteri mori, devii un paria al societății. Și că, prin forța împrejurărilor, creierul lui, un creier rămas în stare de primitivism, face exact ce a fost învățat să facă. [...] Am simțit cum am ieșit din mine. Cum am reușit să transcend prin intermediul empatiei calde, raționale, tot contextul: casa de copii, mediul dur de acolo, lipsit de repere, de dragoste, de aprecieri, de valorizări.“

Citindu-i cartea avem ocazia să-l cunoaștem pe Costel Pîrnău și să-i trăim suferința, dar mai ales să ne îndatorăm forței lui izvorâte dintr-o gândire conservatoare, din răbdarea cu care construiește, din convingerea că frumusețea și dragostea sunt funcții vitale ale omului indiferent de religie, etnie sau abilități locomotorii.

Lucian Pricop

Limita este cerul

Dumnezeu nu este un fel de „cuier ontologic“, nu e doar speranța că vom fi mai bine de mâine.

A depăși suferința nu înseamnă doar capacitatea de a face față dificultăților, vicisitudinilor vieții, cu care ne confruntăm, ci și puterea, capacitatea mentală, emoțională, spirituală de a o transforma în succes, în biruință.

Puțini au primit o educație mai dură decât a mea. Teama, lipsurile, sărăcia, incertitudinea (impredictibilitatea zilei de mâine, a viitorului), abuzul emoțional, fizic... nu au fost pentru mine ceva neobișnuit, străin.

Am venit pe lume într-un mediu toxic. Părinții se abuzau și se amenințau cu moartea, cu divorțul, cu mutilarea. Violențele fizice dintre ei erau la ordinea zilei. Eu nu făceam excepție, dimpotrivă, reprezentam un paratrăsnet prin care își descărcau stările lor nevrotice, nefericirile, neîmplinirile, frustrările.

Clasa întâi nu am început-o cu emoții, cu flori, însoțit de părinți sau de bunici, ci ca un abandonat la Casa de Copii nr. 2 din Dorohoi, și asta în urma divorțului părinților. La casa de copii, hrana era puțină, însă bătăile, abuzurile fizice, emoționale,

intime, nopțile de „instrucție“, „testele ascultării“ erau multe și dese. În orfelinat domnea o lume ostilă, era un mediu al disperării interioare nerostite, al durerii neostoite, al sentimentului de abandon, de neapartenență, de *persona non grata*. Minteă îmi era plină de întrebări, frici, angoase, amestecate cu sentimente de vinovăție și de nesiguranță.

După șase ani de stat la casa de copii, printr-un concurs de împrejurări, am ajuns în Timișoara. Dar Timișoara nu a putut să-mi ofere mai nimic. Erau anii '80, orașele erau închise de regimul dictatorial de la acea vreme. Neavând viză de flotanț, buletin de oraș, nu aveam dreptul la cartelă de alimente, butelie, la o locuință, așa că am stat în case părăsite. Adesea dormeam sub cerul liber și colindam pe străzi. Acele „părăseli“ – un cuvânt folosit de oamenii străzii – erau decuplate de la toate utilitățile publice, apă, canal, gaze, căldură, electricitate. Lumină aveam de la lumânările pe care le smulgeam de pe mormintele din cimitire. Peste ani, am avut bucuria, privilegiul să lucrez cu o parte dintre acești oropsiți ai societății, cu „homeleși“, încercând să-i ajut să se recupereze mai întâi fizic, apoi moral, spiritual. Ajuns adolescent fără adolescență – biologic eram adolescent, însă emoțional, cognitiv mă simțeam adult înainte de vreme –, mi-am trăit această vârstă în singurătate. Gândurile care mă măcinau, negativismul, lipsa de speranță care încercau să mă acapareze cu totul, îndurând frigul,

privațiunile, în cele peste douăzeci de case, părăseli, în care m-am adăpostit până la Revoluție.

Zorii Revoluției s-au ivit. Anul 1989, anul schimbării radicale a orânduirii sociale. Am primit o locuință, mă simțeam în culmea fericirii. Această fericire a fost de scurtă durată, s-a întrerupt brusc în vara anului 1993, pe 23 august. Într-o după amiază de duminică, cursul vieții mele s-a schimbat radical, pentru totdeauna din pricina unui accident de tramvai. După mai bine de doi ani de „moarte“, de intervenții chirurgicale, depresie, singurătate, neputință..., văzând că nimic nu se schimbă de la sine și că nimeni nu mă poate ajuta cu nimic, m-am hotărât să-mi iau frâiele vieții în mâini. M-am postat în prima linie de luptă, să recuperez ce mai era de recuperat. Să-i smulg vieții ce mi-a luat. Am început reorganizarea mentală, prin asumarea și integrarea dramei, a vieții de până atunci cu resursele pe care le aveam, în contextul în care mă aflam, realizând că meterezele rezistenței și ale biruinței se aflau în interiorul meu, nu neapărat în exterior. Marcus Aurelius spune: „Vino-ți în ajutor, cât timp încă îți mai stă în putință, dacă te preocupi de tine însuși.“

De cele mai multe ori, în situații adverse, avem tendința, obiceiul reflex, să căutăm sprijin în exterior ori să renunțăm înainte să ne apucăm cu adevărat de treabă, uitând parcă de noi, de cine suntem și cu ce calități ne-a înzestrat universul. Descartes gândea că greutățile noastre provin din carențele de curaj, în

vreme ce, plastic, Saint-Just ne-a lăsat un mesaj lipsit de echivoc: „Împrejurările nu sunt dificile decât pentru cei ce se dau înapoi în fața mormântului lor.“ Din aceste teribile și terifiante împrejurări s-a născut curajul faustian, dorința de a mă simți viu și de a duce lupta vieții pe înălțimi, pentru a trăi normalitatea vieții acesteia la care suntem invitați cu toții, ca la o nuntă fastuoasă, de către univers. Să trăim viața, nu să ne trăiască viața pe noi! De ce? Chiar dacă ți-ar fi dat să trăiești trei mii de ani, și tot atâția ani de zeci de mii de ori, amintește-ți totuși că nimeni nu pierde o altă viață decât cea pe care o trăiește și nici nu trăiește altă viață decât cea pe care o pierde, pentru a-l parafraza tot pe marele filozof antic Marcus Aurelius. Silindu-mă, anevoindu-mă să descopăr acele însușiri interioare, acea forță, care asigură succesul, biruința asupra suferinței, a răului, pentru a le transforma în minuni ale vieții, după cum Hristos a transformat apa în vin la nunta din Cana Galileea, salvând astfel situația jenantă în care se găseau mirii. Apostolul Pavel, un erudit din secolul I d.H., cel mai influent misionar creștin timpuriu, vorbește despre „metamorfozarea minții“, iar în psihologie, în TCC (terapia cognitiv-comportamentală), se folosește sintagma „restructurare cognitivă“. Gând, gânduri restructurate, metamorfozate = comportament nou, altă atitudine, conform cu aforismul înțeleptului Solomon: „Omul este ceea ce gândește“. Dacă vrem să ieșim din starea nefericită, neplăcută în

care ne aflăm și să fim acolo unde ne dorim, ca visele noastre să devină realități, practic, schimbăm cogniția, gândul, gândurile dezadaptative, maldezadaptative, convingerile limitate, gândirea irațională care vine la pachet cu gândirea rigidă în termenii absoluțiști ai lui *trebuie*, gândirea catastrofică, evaluarea globală (toți/toate sunt răi/rele), lipsa de toleranță la frustrare (echilibrul emoțional depinde în mod direct de alții, dacă nu răspund conform cu așteptările noastre, atunci, în mod spontan reacționăm violent, ne pierdem cumpătul). Altminteri, suntem mai degrabă un fel de negustori simbolici, evaluând fiecare acțiune în termeni de costuri și beneficii, așa cum spune profesorul Alin Gavreliuc de la Facultatea de Sociologie și Psihologie din cadrul Universității de Vest.

Era o zi frumoasă de vară, 23 august. O zi în care soarele își făcea apariția prin voia lui Dumnezeu („căci El face să răsară soarele Său peste cei răi și peste cei buni și dă ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți.“, Matei 5:45), urmându-și cursul firesc pentru care a fost creat. Dar, citându-l pe un bun prieten, Nicolaie, într-o discuție amicală pe o temă dogmatico-religioasă: „Soarele își face treaba lui, iar noi ne-o facem pe a noastră.“ M-am trezit, fiind o zi de duminică, m-am îmbrăcat frumos, de sărbătoare. Aveam o presimțire pe care nu o puteam defini, parcă ritmul cardiac era mai accelerat, trăirile interioare îmi erau răvășite, nu puteam înțelege de ce. Simțeam o neliniște că trebuie

să mă grăbesc spre undeva, simțeam o chemare, dar nu aveam o destinație bine definită. Pentru o fracțiune de secundă mi-am amintit de John F. Kennedy citând-o, uneori, pe scriitoarea engleză, Agatha Christie: am întâlnire cu moartea. Mi-am scuturat capul, încercând să mă eliberez de acel gând și de acele neliniști metafizice, inventând un pretext pentru a ieși din casă, la propriu și la figurat, pentru a-mi regăsi liniștea și echilibrul interior tulburat. La ora 17.00, am deschis ușa, în mare grabă am pornit spre stația de tramvai, am ajuns, iar tramvaiul se afla în stație cu ușile deschise. Zorit parcă de ceva, am întins pasul punând piciorul drept pe prima treaptă a tramvaiului, pentru ultima oară, apoi piciorul stâng pe cea de a doua treaptă. Vatmanul a executat două mișcări simultane, a pornit vehiculul brusc de pe loc, după care a închis ușile prinzându-mi mâna stângă între garniturile ușii ca într-o menghină, fiindu-mi cu neputință să-mi eliberez brațul. Am fost trântit pe caldarâm, asfalt, picioarele au lovit bordura, bordura mi-a ricoșat corpul sub roțile tramvaiului care se roteau din ce în ce mai tare. Am simțit că ceva m-a lovit, roțile au trecut peste membrele mele, am auzit oasele trosnind. Simțeam cum se scurge viața din trup, după cum curg particulele de nisip dintr-o clepsidră, am fost convins că voi muri. Simțeam morbul morții, îi simțeam prezența, chemarea, dar eu nu mă simțeam

pregătit. Ultimele gânduri care mi-au străbătut mintea, cu care am încheiat etapa vieții de până atunci, înainte să-mi pierd starea de conștiință, au fost concentrate într-un strigăt disperat către instanța supremă, spre Dumnezeu: „Doamne, mor! Și eu mor nemântuit.“ După care cortina a căzut. S-a ridicat după aproximativ douăzeci și patru de ore de comă. M-am trezit ca dintr-un somn adânc ce mi se păruse că durase o mie de ani. Am deschis ochii, eram întins pe un pat de spital; mi-am examinat cu privirea corpul; am văzut un gol în partea stângă, lipsea piciorul stâng; mutându-mi privirea spre dreapta, un alt gol – lipsea piciorul drept; rotindu-mi privirea spre partea superioară a corpului, lipsea brațul stâng. Singurul membrul rămas, scăpat, brațul drept, era legat de bara patului cu un pansament răsucit, în care se afla acul unei perfuzii. Goluri, numai goluri.

Am spus: „Doamne, ieri am avut mâinile și picioarele la mine, la purtător, am ieșit din casă pe propriile membre, astăzi, sunt în spital, fără membre? Cum? Cum s-a petrecut tragedia? De ce ai îngăduit? Unde ai fost?“

Am început să-mi mișc capul în stânga și în dreapta, bolborosind câteva cuvinte la adresa divinității, a universului, a lumii: „O, O, nu, nu, nu este drept, nu este drept! Poate că am greșit modul de urcare, dar atât de scump să mă coste? De ce? Pentru

ce? Nu-i corect! Până la șaptesprezece ani am suferit de schilodire emoțională, acum am parte de schilodire, de mutilare fizică?” M-am simțit ca două plăci tectonice care s-au suprapus, ciocnindu-se, generând un cutremur cu o magnitudine de 100 de grade pe scara Richter, producându-mi o implozie de mari proporții.

Toate teoriile și filozofiile lumii despre viață, religie, spiritualitate, voință, motivație, credință în oameni și în Dumnezeu s-au năruit, și prăbușirea a fost mare. Nimic nu a mai rămas în picioare. De ce să mă agăț? De cine să mă reazăm, cum să pot merge mai departe? Întrebările existențialiste mi-au invadat mintea ca pe o cetate fără de apărare. Ce va fi cu mine? Cum și când voi umbla? Care va fi cursul vieții mele? Voi putea avea copii? Voi mai fi util societății în vreun fel sau voi fi un asistat social tot restul vieții? Întrebări care nu primeau niciun răspuns de nicăieri. Nici de la oameni, nici de la slujitorii lui Dumnezeu, nici chiar de la Dumnezeu. Am simțit cum cerul este de aramă, tace. Am simțit tăcerea lui Dumnezeu. Mă simțeam singur. Fără copilărie, fără trei membre din trup și îmbibat de un noian de gânduri istovitoare care croiau calea depresiei. Mi-am amintit de răspunsul dat de Elvis Presley unui ziarist cu câteva zile înainte de moarte. „Dle Elvis, cum vă simțiți?” „Singur, ca Iadul!”

Doamne, îți mulțumesc pentru că sufăr!

În acea circumstanță nu am avut puterea, curajul să spun: „Doamne, îți mulțumesc pentru că sufăr! Mulțumesc pentru că Tu vrei să mă treci prin acest cuptor!” Nu este cu putință spiritual, nici biblic și nici din punct de vedere uman. Pe cel care afirmă sau pretinde acest lucru, îl suspectez de masochism spiritual. Mântuitorul Isus, în agonia din Ghetsimani, a rostit: „Tată, dacă nu se poate să se îndepărteze de Mine paharul acesta, fără să-l beau, facă-se voia Ta!” (Matei 26:42) Nu a spus: „Tată îți mulțumesc frumos pentru că sufăr.” Iată cum Isus, în fața suferinței agonizante, a singurătății, a lipsei de suport din partea celor mai apropiați prieteni, apostolii, a cerut să-I fie îndepărtat paharul suferinței. Doleanța I-a fost refuzată. Cererea nu I-a fost îndeplinită. Ce am înțeles, ulterior, din această confruntare a lui Isus, în rugăciune, cu cerul? Faptul că Dumnezeu nu este obligat de nimeni și constrâns de nimic să răspundă rugăciunilor noastre instant, când și cum dorim și avem noi nevoie. Ceea ce Dumnezeu este gata să ne ofere cu precădere este putere ca să facem față suferinței, să trecem prin ea, dincolo de ea. Cred că în felul acesta ne cunoaștem mai bine pe noi, putem deveni mai empatici, mai puternici, mai înțelegători cu semenii noștri, cu viața, cu mediul înconjurător. Sunt

situații în viața noastră când, pentru un timp mai scurt sau mai lung, chiar pentru totdeauna, cerul tace. Nu ne răspunde. „Ai milă de mine, Doamne, Fiul lui David! Fiică-mea este muncită rău de un drac.“, adică este bolnavă. (Matei 15:22) Isus a tăcut la auzul disperat al unei mame care și-a lăsat fetița singură în casă zbatându-se într-o criză de epilepsie. Isus a tăcut înaintea lui Pilat, guvernatorul roman al Iudeei, când acesta L-a întrebat: „Ce este adevărul?“ Adevărul biblic nu reprezintă un set dogmatic de noțiuni abstracte, ci însuși Isus Hristos. Pilat a avut privilegiul să vadă, să atingă acest universal și măreț adevăr cosmic întrupat.

După câteva săptămâni de spitalizare, am fost externat. Am revenit în casa de unde ieșisem pe picioare. Acum intram pe brațele cuiva. Ce straniu, ce lipsă de sens, de rațiune! Înainte să pășească pragul ușii cu mine pe brațe, i-am șoptit: „Stai!“ M-a întrebat: „Ce este?“ Nu i-am putut răspunde. M-a cuprins o tristețe și o deznădejde, m-am proptit, în mintea mea, cu ambele mâini pe tocul ușii, în semn de refuz, după care am strigat: „Nu vreau să intru aici!“ Dar, pasul a fost făcut, pragul trecut. Când erau mai bine de doi ani de la externarea din spital, aveam o atitudine pioasă față de lume, de divinitate, înălțând rugăciuni, citeam Psalmii, din Cartea Proverbelor, din Evangheliile, cărți de la biblioteca din cartier. În felul acesta speram și credeam într-un miracol, într-un salvator magic. După mai bine de doi ani de așteptare, făcând naveta între

casă și spital, am realizat că salvatorul magic nu vine. Mă aflu în cea de a treia fază a durerii, depresia. Ce este depresia? S-au formulat de-a lungul timpului multe teorii și ziceri pentru o descriere cât mai exactă a depresiei. Depresia nu poate fi evitată, nici eliminată din viața noastră câtă vreme suntem făpturi conștiente de sine. În cel mai fericit caz, limitată prin diverse forme de terapie, prin tratament medicamentos. Depresia, o doamnă îmbrăcată în negru, după cum o denumea ironic Sigmund Freud, îți bate la ușă, o poștești înăuntru și stai de vorbă cu ea; iar ea îți răpește fiecare lucru care-ți face plăcere cu adevărat. Primul lucru care dispăruse era fericirea, bucuria. Îmi tăia aripile și rădăcinile, mă lăsa pustiu, cu un sentiment acut al lipsei de speranță. Acolo unde nu este speranță pentru viitor, nu există putere pentru a face față prezentului. Sfântul Antonie, aflat în deșert, a fost întrebat de către un mirean, cum deosebește îngerii buni de îngerii răi care vin travestiți, deghizați sub înfățișări strălucitoare? După felul cum te simți după ce au plecat. Când te-ai despărțit de un înger, te simți întărit de prezența lui. După ce a plecat un diavol, simți oroare, moleșeală, depersonalizare. Depresia este un diavol care te lasă îngrozit.

Primele trei faze din cele cinci etape ale durerii le depășisem. Prima fază e negarea; este prima reacție. În această fază apare negarea realității, este un refugiu într-o altă realitate pe care credem că o putem

gestiona. În primele zile din cele câteva săptămâni petrecute pe secția de reanimare, mi-am imaginat că sunt un actor care interpretează rolul unei persoane cu dizabilități. Cea de a doua fază e furia. Furia este o emoție care dinamitează și răvășește tot interiorul nostru. De cele mai multe ori simțeam că mor de durere sufletească, aș fi fost bucuros să dispar ca să scap de tortură. Apare când realizăm că nu mai putem nega ceea ce s-a întâmplat, ceea ce trăim, instalându-se frustrarea. Mă priveam și-mi spuneam: aceasta este realitatea, cum s-o accept? Pe ce baze? Prin ce putere, prin ce mijloace cognitive, spirituale, dogmatice etc.? Furia naște întrebări: „De ce eu? Cine este vinovat? Doamne, uite cum arăt, sunt amputate în zig-zag. Dacă aș fi avut partea inferioară ori superioară a corpului intactă! Dar așa...” A treia fază – negocierea... Credem că situația se poate rezolva într-un mod oarecare pentru a o face să dispară. Cea de a patra fază – doamna în negru, depresia. Este stadiul în care se instalează renunțarea, ne simțim demotivați să mai facem demersuri pentru a fi mai bine, nu mai vedem rostul vreunei acțiuni care ar ajuta la revenirea unei dispoziții pozitive.

În zorii unei dimineți, neavând somn, eram cuprins de ruminății, gânduri persistente, asupra cărora nu aveam niciun control – eu le cataloghez, gânduri vagabonde, fără stăpân. Ruminăția mintală consumă energia psihică fiind de multe ori însoțită de anxietate, frică, furie, tristețe. De cele mai multe ori,

ruminațiile apar pe fondul anxietății și depresiei și se pot produce atât în timpul zilei, cât și în timpul nopții, fiind asociate cu insomnia. Cuprins de o remușcare metafizică, fiind năpădit de un infinit dureros al insignifianței, simțindu-mă vinovat fără vină parcă, vorba lui Emil Cioran, mă vedeam drept responsabil de răul universului. Mi-am spus, dacă aș fi Moise, aș lovi cu toiagul stânca inimii să scot afară toată durerea și regretul insuportabil al unei vieți fără sens și fără predictibilitate. În loc să trăiesc, mă târăsc. Simțeam în acele momente că nu greutatea, nu intensitatea situației cu care mă confruntam mă doboră, ci durata acesteia, care părea fără sfârșit.

Tot ce știam despre filozofia vieții, despre învățăturile dogmelor religioase, s-a prăbușit în mintea și în sufletul meu, iar în loc s-a instalat o revoltă care mi-a dat curajul să strig către Dumnezeu fără niciun fel de emfază, de smerenie cosmetizată... Așa este..., smerenia e o floare rară. Am tras fotoliul rulant la marginea patului, m-am târât pe el, apoi m-am dus la fereastra apartamentului, am deschis-o larg, pe urmă am început să strig spre Dumnezeu. Nu-mi păsa că s-ar putea să ofensez divinitatea. Dar ce, ea nu mă ofensa pe mine, fiind impasivă la rugăciunile mele și a altor sute și mii care se înălțau pentru mine din diverse medii religioase? La strădaniile mele de a rezista în fața asalturilor și a suferințelor care năvăliseră peste mine de nu știu unde?